

ПЕДАГАГІЧНЫ КАЛЕКТЫЎ БАБРУЙСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА НАСТАЎНІЦКАГА ІНСТЫТУТА Ў 1949 – 1954 ГГ.

І.В. Грабянчук

Бабруйскі філіял Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта,
igargrabianchuk@mail.ru

У стварэнні новай вышэйшай навучальнай установы вырашальную ролю адыгрывае кадравае пытанне. Асабліва вострым яно было пры арганізацыі Бабруйскага дзяржаўнага настаўніцкага інстытута ў 1949 г. Нягледзячы на тое, што ў верасні 1944 г. Бабруйску быў нададзены статус абласнога цэнтра, ён ва ўмовах пасляваеннага аднаўлення не валодаў дастатковым кадравым патэнцыялам для ўкамплектавання прафесарска–выкладчыцкага штату сваёй першай ВНУ. Без кваліфікаваных спецыялістаў з іншых гарадоў абысціся было немагчыма.

Агульную характарыстыку педагагічнага калектыву Бабруйскага дзяржаўнага настаўніцкага інстытута неабходна пачаць з такога крытэрыю як узровень кваліфікацыі. У гэтых адносінах найбольш кваліфікаваным і вопытным педагогам вышэйшай школы быў загадчык кафедры рускай і беларускай літаратур Міхалап Якаў Ігнатавіч. Ён скончыў Мінскі педагагічны інстытут у 1933 г., аспірантуру – у 1938 г. У 1947 г. яму была прысуджана навуковая ступень кандыдата філалагічных навук. Міхалап Я. І. меў 15–гадовы стаж працы ў ВНУ. Да пераезду ў Бабруйск ён працаваў у Гродзенскім дзяржаўным педагагічным інстытуце.

Дырэктар Бабруйскага настаўніцкага інстытута, і па сумяшчальніцтву загадчык кафедры марксізму–ленінізму, Буракоўскі Сямён Васільевіч скончыў Мінскі педінстытут у 1938 г., аспірантуру – у 1948 г. Навуковай ступені ён не меў, а ў ВНУ працаваў два гады.

Намеснік дырэктара і загадчык кафедры рускай і беларускай моў Зяневіч Іван Цярэнцьевіч таксама скончыў Мінскі педінстытут у 1938 г., а аспірантуру – у 1949 г. без абароны кандыдацкай дысертацыі. Стаж працы ў ВНУ ў Зяневіча І. Ц. складаў шэсць гадоў.

Загадчык кафедры псіхалогіі і педагогікі (па сумяшчальніцтву) Любімцаў Мітрафан

Мікітавіч скончыў у 1925 г. Акадэмію камуністычнага выхавання ў Маскве. У аспірантуры не вучыўся, у ВНУ раней не працаваў. Асноўнае месца працы – лектар Бабруйскага абласнога камітэта КП(б)Б.

Нарэшце, самым маладым супрацоўнікам на кіруючых пасадах быў 25-гадовы выпускнік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1949 г.), выконваючы абавязкі загадчыка кафедры матэматыкі і фізікі Ротфарб Абрам Якаўлевіч. Яго працоўны стаж у ВНУ складаў 1 год.

На першы погляд можа падацца, што пры такім кадравым раскладзе фармальна найбольшыя падставы ўзначаліць новы інстытут меў Міхалап Я. І. Але гэтаму перашкаджала тое, што ён знаходзіўся падчас Другой сусветнай вайны ў нямецкім палоне, удзельнічаючы ў баявых дзеяннях згубіў партбілет, да таго ж меў так званы "нацдэмаўскі" светапогляд, г.зн. быў шчырым прыхільнікам беларушчыны, меў шырокія стасункі з беларускімі літаратарамі, у тым ліку з Якубам Коласам. [1]. Усе гэтыя абставіны вызначылі падазронае стаўленне да Міхалапа з боку партыйных і савецкіх органаў.

У справаздачы Бабруйскага настаўніцкага інстытута за першы год яго дзейнасці (1949/50) прыведзены спіс усіх супрацоўнікаў у колькасці 16 чалавек. Навуковую ступень меў 1 старшы выкладчык (6,25%). Па нацыянальнаму складу працоўны калектыў быў размеркаваны наступным чынам: рускіх – 7 чал. (43,8%), беларусаў – 5 (31,2%), украінцаў – 2 (12,5%), яўрэяў – 2 (12,5%). На кіруючых пасадах беларусы складалі 60%, а рускія і яўрэі – па 20%. Паводле крытэрыю партыйнасці большасць складалі члены камуністычнай партыі і камсамола, 7 выкладчыкаў (43,8%) былі беспартыйнымі. Звяртае на сябе ўвагу і той факт, што ў інстытуце выкладалі 13 мужчын і толькі 3 жанчыны (адна з іх – па сумяшчальніцтву). Сярэдні ўзрост выкладчыкаў складаў 42,4 гады [2, арк. 55–56].

У наступным, 1950/51 навучальным годзе, у педагагічным калектыве Бабруйскага настаўніцкага інстытута адбыліся некаторыя змяненні. Агульны спіс выкладчыкаў за гэты прамежак часу налічвае 23 чалавекі – 20 па штату і 3 сумяшчальнікі. На пасаду загадчыка кафедры псіхалогіі і педагогікі была прызначана Кароткіна Таццяна Кірылаўна, якая скончыла аспірантуру ў 1950 г. з абаронай кандыдацкай дысертацыі па педагогіцы. Такім чынам кандыдатаў навук у інстытуце стала 2 (8,7%). Новы загадчык узначаліў таксама кафедру матэматыкі і фізікі – Глухаўцоў Пётр Андрэевіч, які скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт у 1930 г. Па нацыянальнаму складу прапарцыі засталіся прыкладна такімі ж, як і ў папярэднім годзе: рускіх – 10 чал. (43,5%), беларусаў – 8 (34,8%), украінцаў – 2 (8,7%), яўрэяў – 3 (13,0%). Праўда, доля беларусаў на кіруючых пасадах узрасла да 80%, а астатнія 20% прыпадалі на рускіх. Беспартыйныя – 12 чал. (52,2%) склалі невялікую большасць. У Бабруйскім настаўніцкім інстытуце ў той час працавала 16 мужчын і 7 жанчын. Адбылося некаторае амаладжэнне кадраў: сярэдні ўзрост ужо складаў 39, 9 гадоў [3, Дадатак № 1].

У дадзенай рабоце немагчыма даць разгорнуты аналіз усіх працэсаў станаўлення і развіцця педагагічнага калектыву Бабруйскага настаўніцкага інстытута. Галоўнай праблемай было павышэнне навуковай кваліфікацыі супрацоўнікаў, і вырашалася яна далёка не лепшым чынам. За 5 гадоў дзейнасці інстытута кандыдацкую дысертацыю абараніў толькі адзін чалавек – старшы выкладчык кафедры рускай і беларускай літаратур Рубцоў Аляксей Барысавіч. Кароткінай Т. К. і Міхалапу Я. І. было прысвоена вучонае званне дацэнта. Іншыя выкладчыкі на абарону дысертацый не выйшлі. Папярэдні аналіз прычын, якія спарадзілі такую сітуацыю ў Бабруйскім настаўніцкім інстытуце праведзены намі ў адмысловым артыкуле [4, с. 201–208].

Звычайна ў адносінах да вышэйшых навучальных устаноў выкарыстоўваецца паняцце "прафесарска-выкладчыцкі склад". Аднак для Бабруйскага настаўніцкага інстытута першая частка гэтага паняцця не была рэалізаваная. Хоць па штатнаму раскладу адзін прафесар у ім павінен быў працаваць, але гэты пункт так і застаўся на паперы. Галоўная прычына – нявырашанасць праблемы з жыллем для выкладчыкаў, што не дазваляла Бабруйскаму дзяржаўнаму настаўніцкаму інстытуту аб'явіць конкурс на замяшчэнне вакантных пасада высокакваліфікаванымі спецыялістамі.

Бабруйскі дзяржаўны настаўніцкі інстытут стаў школай загартоўкі для тых спецыялістаў, якія пасля яго закрыцця ў 1954 г. папоўнілі прафесарска-выкладчыцкія штаты іншых ВНУ рэспублікі. Тыя біяграфічныя звесткі пра бабруйскіх выкладчыкаў, якія удалося нам сабраць (і якія яшчэ патрабуюць сур'ёзнай дапрацоўкі) былі апублікаваны ў зборніку навуковых прац [5, с. 45–52]. Для вырашэння гэтай задачы вельмі важнае значэнне мае такая крыніца, як асабістыя справы выкладчыкаў, але іх патрэбна, відавочна, шукаць у Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь. Яшчэ адзін важны аспект – як адлюстравана была дзейнасць Бабруйскага настаўніц-

кага інстытута на старонках рэспубліканскага перыядычнага друку? Заслугоўвае ўвагі вывучэнне далейшых лёсаў і выпускнікоў БНІ, іх працоўнага і творчага шляху. Нарэшце, дзейнасць Бабруйскага настаўніцкага інстытута была складовай часткай агульнага працэсу падрыхтоўкі настаўніцкіх кадраў у пасляваенныя гады ў Бабруйскай вобласці. Гэтыя і шмат іншых пытанняў чакаюць далейшага сур'ёзнага даследавання.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Рублевская, Л. Особенности защиты диссертаций недавнего времени [Электронный ресурс] / Л. Рублевская, В. Скалабан // – Режим доступа : <http://www.sb.by/post/96796/>. – Дата доступа : 25.02.2014.
2. Справаздача аб дзейнасці Бабруйскага дзяржаўнага настаўніцкага інстытута за 1949/50 навучальны год // Бабруйскі дзяржаўны занальны архіў (далей – БДЗА). – Ф. 1170. – Воп. 1. – Спр. 2.
3. Справаздача аб дзейнасці Бабруйскага дзяржаўнага настаўніцкага інстытута за 1950/51 навучальны год // БДЗА. – Ф. 1170. – Воп. 1. – Спр. 10.
4. Грабянчук, І. В. Праблема падрыхтоўкі высоккваліфікаваных спецыялістаў у Бабруйскім дзяржаўным настаўніцкім інстытуце (1949 – 1954 гг.) / І. В. Грабянчук // Беларусь у XIX – XXI стагоддзях : праблемы этнакультурнага і нацыянальна-дзяржаўнага развіцця : зб. навук. арт. / Гомел. дзярж. ун-т; рэдкал.: В. А. Міхедзька (адказ. рэд.) [і інш.]. – Гомель : ГДУ імя Ф. Скарыны, 2013. – 305 с.
5. Грабянчук, І. В. Бабруйскі настаўніцкі інстытут : хроніка дзейнасці першай вышэйшай навучальнай установы ў Бабруйску (1949 – 1954 гг.) / І. В. Грабянчук // Навуковыя працы кафедры грамадскіх дысцыплін і права Бабруйскага філіяла УА “БДЭУ” / Бабруйскі філіял УА “БДЭУ”; пад навук. рэд. А.М. Непадаўца. – Чарнігаў : “Всесвіт”, 2014. – 500 с.